

Adli Tıp Kurumu'na 2000-2001 Yıllarında Akıl Hastalığı Açısından Muayene Edilmek Üzere Gönderilen ve Aleyhlerinde Akıl Hastalığı Varlığı İddiasıyla Boşanma Davası Açılan Olguların Değerlendirilmesi

EVALUATION OF REFERRED CASES THAT WERE PREVIOUSLY SUED FOR DIVORCE DUE TO ACCUSATION OF MENTAL ILLNESS AT THE COUNCIL OF FORENSIC MEDICINE

Dr. Osman CELBİŞ,^a Dr. Mira R. GÖKDOĞAN^b

^aAdli Tıp AD, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, MALATYA

^bİstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İSTANBUL

Özet

Amaç: Akıl hastalığı nedeni ile açılmış boşanma davalarında yasa dışı belirtilen şekilde hastalığın varlığı araştırmak ve bunun diğer boşanma nedenleri arasındaki yerini tartışmaktır. Boşanma en genel anlamda evlilik aktinin (sözleşmesinin) mahkeme tarafından sonlandırılmasıdır. Hastalık kural olarak bir boşanma nedeni oluşturmaz. Akıl hastalığının boşanma sebebi olarak kabul edilmesi bir istisnadır.

Gereç ve Yöntemler: Boşanma sebebi sayılabilecek derecede akıl hastalığı olup olmadığının tespiti için mahkemesince muayene edilmek üzere 2000-2001 yıllarında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu'na gönderilen toplam 33 kişiye (21 kadın, 12 erkek) muayenelerini takiben önceden hazırlanan formlardaki sorular yöneltildi. Dava dosyasındaki bilgiler ile muayene bulguları ve tanıları kaydedildi.

Bulgular: Muayeneleri sonucu akıl hastalığı şüphelenen kişi sayısı 19 (%57.6)'dur. Akıl hastası olduğu ileri sürülerek aleyhlerinde boşanma davası açılanların çoğunluğu (% 63) kadın olup bunların % 45'i ev hanımıdır. Eğitim düzeylerine bakıldığında %57.6'sının temel eğitim, %27.3'ünün lise, %15.2'sinin yükseköğretim ve üniversite mezunu oldukları saptandı.

Sonuç: Türkiye'de boşanmanın zor ve nedenlerinin farklı olarak belirlenmesi kişilerin değişik şekilde boşanma davaları açmalarına yol açmaktadır. Türk Medeni Yasası'nda olan farklı boşanma nedenleri ayrımı kaldırılmalı, batı toplumlarında olduğu gibi ayrı boşanma nedenleri saymaktan vazgeçilerek evlilik birliğinin temelden sarsılması şartı aranmalıdır. Böylece akıl hastalığı nedeniyle boşanma davaları diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi istisnai bir durum olarak kalacak, birçok kişinin akıl hastalığı varlığı gibi farklı iddialara maruz kalması önlenerek evlilikte birlikte yaşamının koşulları sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akıl hastalığı, boşanma, adli tıp, adli psikiyatri

Türkiye Klinikleri J Foren Med 2005, 2:5-8

Abstract

Objective: To investigate the presence and prevalence of mental disease among divorce trials and its importance in divorce cases. Divorce in general, means ending the marriage consensus by judicial authorities. Illness, as a rule does not constitute a reason for divorce. Mental disease is an exception in this regard.

Material and Methods: Prepared forms with standard questions related to divorce were submitted to 33 persons (21 female, 12 male) who were investigated in the 4th Specialty Department of Council of Forensic Medicine during the year 2000-2001. The findings and diagnoses were also noted from their trial files.

Results: The number of persons diagnosed as having mental disease was 19 (57.6%). The majority of persons accused as having mental disease investigated in divorce trials were female (63%) and 45% were housewife. The education status were as follows: 57.6% primary school, 27.3% high school, 15.2% college and university graduates.

Conclusion: In current regulations separate entities related to divorce is an obstacle to marital separation and this in effect gives a complexity to the divorce trials. In regard to current Turkish Civil Act, amendments should be made reflecting the deep marital conflict rather than mentioning separate virtual causes diverting from this main issue. Finally mental diseases would remain as exceptional causes like in western societies and a great number of people would not be accused of being insane but the main marital conflict would remain as the principal cause of divorce.

Key Words: Mental illness, divorce, forensic medicine, forensic psychiatry

Geliş Tarihi/Received: 06.09.2004

Kabul Tarihi/Accepted: 04.04.2005

Bu çalışma Adli Tıp Kurumu'nun izniyle yürütülmüştür.

Yazışma Adresi/Correspondence: Dr. Osman CELBİŞ
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Adli Tıp AD, Kampüs, MALATYA
ocelbis@inonu.edu.tr

Copyright © 2005 by Türkiye Klinikleri

Türkiye Klinikleri J Foren Med 2005, 2

Boşanma en genel anlamda evlilik aktinin (sözleşmesinin) mahkeme tarafından sonlandırılmasıdır. Her ülke medeni yasalarında bunun kurallarını belirlemiştir. Türk Medeni Yasası'na göre boşanma nedenleri 1. Zina, 2. Haya-ta kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, 3. Suç

işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, 4. Terk, 5. Akıl hastalığı, 6. Evlilik birliğinin sarsılması şeklinde sıralanmıştır.¹⁻⁸

Hastalık kural olarak bir boşanma nedeni oluşturmaz. Eşlerin hastalık ve sağlık günlerini aralarında paylaşmak ve sağlıklı olanın, hasta olana yardım etmek ve gözetmek görevi vardır. Akıl hastalığının boşanma sebebi olarak kabul edilmesi bir istisnadır. Bu istisnayı meşru kılan nedenler ise; akıl hastalığının evlilik birliği için tahripkar tesirleri, gelecek nesiller ve çocukların yetiştirilmesi için taşıdığı tehlike ve zararlarıdır. Ruhi bozukluklar, doğuştan ya da sonradan kazanılmış olabilir. Eğer doğuştansa "akıl zaafı, noksanlığı, geri zekalılık veya zeka seviyesi düşüklüğü" adını alır, eğer sonradan kazanılmışsa "ruhi hastalık veya hastalık"tır. Bu sınırlamalar çok keskin sınırlarla ayrılmamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken; olayları doğru bir şekilde değerlendirip onlardan sağlıklı sonuçlara varabilme yetisinin var olup olmadığıdır.⁹⁻¹³

Türkiye'de boşanmak uzun ve karmaşık bir işlemdir. Boşanmanın gerçekleşebilmesi için boşanmanın nedenleri yasada belirtilen nedenlerle örtüşmelidir. Evliliğin temelden sarsılması ilkesinin tespiti için kanunda sayılan nedenlerin gerçekleşmesi şartı aranmaktadır. Bunun kanıtlanmasında bazan güçlüklerle karşılaşılabilir. Kişiler zaman zaman boşanabilmek için eşinde bir akıl hastalığı olduğunu iddia edebilmektedirler. Bu çalışmadaki amaç akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açan kişilerin eşlerinde yasada belirtilen şekilde hastalığının varlığı araştırılarak bunun boşanma içindeki yerini tartışmaktır.

Gereç ve Yöntemler

Akıl hastalığı varlığı iddiasıyla eşleri tarafından boşanma davası açılan ve medeni yasamızda belirtilen boşanma sebebi sayılabilecek derecede akıl hastalığı olup olmadığının tespiti için mahkemesince muayene edilmek üzere 2000-2001 yıllarında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu'na gönderilen (21 kadın 12 erkek) kişilere muayenelerini takiben önceden hazırlanan formlardaki sorular yöneltildi. Dava dosyasındaki ve muayenesinde tespit edilen bilgiler dışındaki veriler şahsın beyanı

esasına göre alındı. Dava dosyasındaki bilgiler ile muayene bulguları ve tanıları kaydedildi.

Bulgular

Tablo 1'de olguların cinsiyete, meslek gruplarına ve gelir düzeylerine göre dağılımı ile yaş ve evlilik sürelerinin aritmetik ortalamaları standart sapmaları ile birlikte görülmektedir.

Vakaların önemli bir kısmının (15 kişi, %45.5) ev kadını oldukları ve herhangi bir gelirleri olmadıkları saptandı. Toplam 25 kişi (%75.7) kendisini fakir ya da orta sınıfta gördüğünü beyan etti (Tablo 1).

Olguların 24 (%72.7) 'ünün il merkezleri ve ilçelerde ikamet ettikleri görüldü. Eğitim düzeylerine bakıldığında 19 (%57.6)'unun orta öğretimi, 9 (%27.3)'unun lise, 5 (%15.2)'inin yüksekokul ve üniversite mezunu oldukları saptandı. Boşanma isteği 24 (%72.7)'ünde eşinden, 5 (%15.2)'inde kendisinden, 4 (%12.1)'ünde de her ikisinden gelmektedir. Hiç çocukları olmayanlar 16 (%48.5) iken tek çocuk sahibi olanlar 6 (%18.2), 2 çocuklu olanlar 9 (%27.3), 3 çocuklu olanlar 2 (%6.1) kişidir.

Mahkemede dava açılması aşamasında öne sürülen iddianın önemli kısmı eşinin akıl hastası olduğudur (22 kişi % 66.7). Diğer olgular ise daha sonraki bir aşamada eşinde akıl hastalığı olduğunu

Tablo 1. Olguların cinsiyet, meslek, gelir dağılımı ile yaş ve evlilik sürelerinin ortalamaları.

Özellik	Sayı(N)	Yüzde(%)
Cins(N=33)		
Erkek	12	36.4
Kadın	21	63.6
Meslek		
Ev Hanımı	15	45.5
İşçi-memur	6	18.2
Serbest M.	5	15.2
Çalışmıyor	4	12.1
Diğer	3	9.1
Gelir		
Fakir	11	33.3
Orta	14	42.4
İyi	8	24.2
Yaş	31.2	8.3*
Evlilik Süresi	7.87	6.89*

*Aritmetik Ortalama, Standart Sapma

Tablo 2. Mahkemedeki iddialar, şiddet varlığı ve kişiler hakkında verilen kararlar.

Özellik	Sayı(N)	Yüzde(%)
Öne Sürülen İddia		
Eşinin akıl hastalığı	22	66.7
Geçimsizlik	9	27.3
Cinsel iktidarsızlık	2	6.0
Eşler Arasında Şiddet		
Var	12	36.4
Yok	21	63.6
Karar		
Akıl hastalığı var	19	57.6
Akıl hastalığı yok	14	42.4

ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kurulu'na yapılan muayeneleri sonucu akıl hastalığı saptanan kişi sayısı 19'dur (% 57.6) (Tablo 2).

Tartışma ve Sonuç

Akıl hastalığı nedeniyle boşanma tüm ülkelerde genel kabul gören bir uygulamadır. Fransız boşanma hukukunda, Alman Medeni Kanunu'nda kusursuzluk ilkesinin istisnası olarak akıl hastalığı boşanma nedenleri arasında yerini almıştır. Avusturya'da İsveç hukukunda, İsviçre-Danimarka'da, Finlandiya'da, Hindistan, Japonya, Çin, ABD, Çekoslovakya, Portekiz, Fas ve Lübnan vb diğer ülkelerde akıl hastalığı nedeni ile boşanmak mümkündür. Boşanmanın çok kolay olduğu Sovyet Rusya'da ise, eşlerden birinin akıl hastası olması halinde, mahkemeye başvurmaksızın "şahsi sicil kütük bürosuna" yapılan müracaat ile evlilik sona erdirilebilmekteydi.⁷

Evlilik birliğinin bozulması demek olan boşanmanın nedenleri, medeni yasamızda (TMY madde 161-166) belirlenmiştir. Buna göre yargıcın boşanmaya karar verebilmesi için eşlerden birinin zinada bulunması (TMY 161. madde); diğer eşin canına kast etmesi, eşine kötü muamelede bulunması (TMY 162. madde); namus, şeref ve haysiyet kavramları ile bağdaşmayan bir yaşam sürdürerek evliliği çekilmez hale getirmesi (TMY 163. madde); ortak yaşamı sürdürmemek için evi terk etmesi (TMY 164. madde); iyileşmesi olanağı bulunmayan akıl hastalığına yakalanması (TMY

165. madde), eşler arasında şiddetli geçimsizlik ve uyumsuzluk bulunması-evlilik birliğinin sarsılması (TMY 166. madde) gibi durumların ortaya konması gerekir. Görüldüğü gibi yasa; öldürücü de olsa herhangi bir hastalığı değil, yalnızca iyileşme olanağı bulunmayan bir akıl hastalığının varlığı karşısında eşlerden sağlam olanına boşanabilme hakkını vermektedir.¹⁻⁸

Yeni Türk Medeni Yasası ile boşanma nedenlerinin sistematüğinde bir değişiklik olmadı. Eskiden olan sistem; genel; özel, nisbi ve mutlak boşanma nedenleri ayrımı kalkmadı. Bugün, bütün ileri toplumlarda özellikle batıda, Avrupa ülkelerinde ayrı ayrı boşanma nedenleri saymaktan vazgeçildi. Bir tek boşanma nedeni var, temelden sarsılma. Deniliyor ki, terk de olsa bu evlilik birliğini temelden sarsmıştır ki birey boşanma davası açıyor, akıl hastalığı olsa da temelden sarsılma gerçekleşmiştir. Eşlerden biri yönünden evlilik çekilmez hale gelmişse boşanma davası açılır.¹⁴⁻¹⁶

Türkiye'de boşanmanın zor ve nedenlerinin farklı olarak belirlenmesi kişilerin değişik şekilde boşanma davaları açmalarına yol açmaktadır. Türkiye'de kaba boşanma oranı %00.92'dir. Nedenlerine göre boşanma sayılar ise zina 217, cana kast ve fena muamele 119, cürüm ve haysiyetsizlik 89, terk 735, akıl hastalığı 96, geçimsizlik ve diğer nedenler 30911'dir.¹⁷ Bu çalışmada evlilik süresi ortalamasının 7,8 yıl olarak saptanması eski yasada boşanma davası açmak için en az 3 yıl süre geçmesi şartı ile açıklanabilir. Ailelerin gelir düzeylerine bakıldığında aralarında ciddi bir fark olmadığı görülmektedir. Kadının tüm toplumlarda aile içinde şiddete maruz kaldığı bilinmektedir.¹⁸⁻²¹ Bu çalışmada da eşler arasındaki şiddetin oranı dikkat çekicidir (%36.4). Bu şiddet nedeniyle boşanma davalarının bu çalışmada yer almadığı da dikkate alındığında oldukça anlamlıdır. Bu tür davalar şiddetli geçimsizlik adı altında açılmaktadır.

Eski medeni yasaya göre akıl hastalığı nedeniyle boşanma için akıl hastalığının üç yıldan beri sürmesi, sürekli olarak görülmesi gerekiyordu. Dönemler biçiminde zaman zaman ortaya çıkan bir akıl hastalığında, örneğin psikoz manyak depresifte

dönemler arasında kişi tamamen normal olduğu, ceza sorumluluğu ve medeni yeteneği tam olduğuna göre; bu gibi hastalıklarda yukarıda sayılan koşullar oluşmayacak; yani sağlam eş boşanma hakkına sahip olamayacaktı. Bu süre koşulu yeni yasayla kaldırıldı. Akıl hastalığının sağlıklı eşi ortak yaşamda gerektiğinde tehlikeye sokabilecek nitelikte çekilmez bir durum yaratmış olması gerekir. Akıl hastalığının tıbbın tüm olanaklarının kullanılması ile tedavisinin mümkün olmadığını bilirkişi raporu ile kesin olarak saptanması gerekir.

Akıl hastası olduğu ileri sürülerek aleyhlerinde boşanma davası açılanların çoğunluğu (% 63) kadın olup bunların % 45'i ev hanımıdır. Yani ekonomik özgürlükleri olmayan parasal yönden eşlerine bağımlı kimselerdir. Bunların 12'si (% 57) ilkökul ve daha az bir seviyede eğitim almışlardır. Bu sınıftaki kadınların istismarının daha kolay olduğu bilinmektedir. Kadınların iş sahibi olması ve yeterli bir eğitim almaları bu tür iddialara maruz kalmalarının önlenmesinde etkili olabilir.

Eşinde evliliğin devamını karşı taraf için çekilmez hale getirecek derecede akıl hastalığı bulunduğu iddiası göz önüne alındığında boşanma isteğinin 24 (%73)'ünde sağlıklı eşden gelmesi doğaldır. Eşleri tarafından akıl hastalığı bulunduğu iddia edilen kişilerin yapılan muayenelerinde boşanmaya olanak sağlayacak mahiyet ve derecede akıl hastalığı saptananların oranı % 58'dir. Başka bir deyişle %42'si akıl hastası olmadığı halde eşleri tarafından böyle bir iddiaya maruz kalmışlardır. Bu boşanma için-her zaman olmasa da-başvurulan bir yöntem olduğunu düşündürmektedir. Bunun nedeni boşanmanın ülkemizde zor olmasıyla da açıklanabilir. Türk Medeni Yasası'nda olan farklı boşanma nedenleri ayrımı kaldırılmalı, batı toplumlarında olduğu gibi ayrı boşanma nedenleri saymaktan vazgeçilerek evlilik birliğinin temelden sarsılması şartı aranmalıdır. Böylece akıl hastalığı nedeniyle boşanma davaları diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi istisnai bir durum olarak kalacak, birçok kişinin akıl hastalığı varlığı gibi farklı iddialara maruz kalması önlenecek evlilikteki birlikte yaşamının koşulları sorgulanacaktır.

KAYNAKLAR

1. İnal N. Uygulamada Boşanma Davaları, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 1992.
2. İnal N. Nişanlanma-Evlenme-Mal Rejimi-Boşanma-Velayet-Nafaka ve Eşya Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara, 2003.
3. Akipek İ. Mukayeseli Hukuk Bakımından Boşanma Sebeppleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Güney Matbaası, Ankara, 1952.
4. Akıntürk T. Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara Üniversitesi Yayınları, Yayın No:364, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975.
5. Şener E. Uygulamada ve Teoride Her Yönü ile Boşanma, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997.
6. Özmen R. Türk Medeni Kanunu, 2. baskı, sayfa:57-60, Seçkin Yayıncılık, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2002.
7. Yalçınkaya N, Kaleli Ş. Boşanma Hukuku, Cilt 1, Ankara, Türk Hava Kurumu Basımevi, 1987.
8. Çakın A. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi, Yıldızlar Ofset, Ankara, 1999.
9. Aşıcıoğlu F. Akıl Hastalığı Nedenli Boşanmalar ve Evliliğin Butlanı, Uzmanlık Tezi, T.C. Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 1994.
10. Dinçmen K. Adli Psikiyatri, Birlik Yayınları, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul, 1984.
11. Dinçmen K. Psikiyatri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
12. Gök Ş. Adli Tıp, 5. Bası, Filiz Kitapevi, Formül Matbaası, İstanbul, 1983.
13. Knight B. Simpson Adli Tıp, (Çeviri editor: Birgen N), Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı, İstanbul, 1995, s.269-71.
14. www.izmirbarosu.org.tr/etkinlikler/ medeni_yasa_bant_cozumleri_bosanma_hukuku.htm (Son erişim 15.08.2004).
15. http://forensic.freeservers.com/hukuk.htm (Son erişim 15.08.2004).
16. http://www.kadinlar.com/kadin/bosanma.htm (Son erişim 15.08.2004).
17. http://www.mustafatasar.gen.tr/sosyekoweb/istatistik/hayat.htm (Son erişim 18.08.2004).
18. WHO. Violence against women. World Health Organization, Press Office. Fact Sheet N° 128 (1996) 1-3.
19. Gölge ZB, Gökdoğan MR, Cantürk G, Safran N, Çöloğlu S, Yavuz MF. Aile içi Şiddet: Eşler arası ilişkiler (Domestic violence: Spousal relations). IV. Adli Bilimler Kongresi, Özet Kitapçığı, İstanbul, 10-13 May 2000.
20. Abbott J, Johnson R, Koziol-McLain J, Lowenstein St R. Domestic Violence against Women: Incidence and Prevalence in an Emergency Department Population. JAMA. 273/22 (1995) 1763-7.
21. Celbiş O, Akın HM, Soysal Z. Eş Öldürme (Spousal Homicide). T.C. Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu, Yıllık Adli Tıp Toplantıları, İstanbul, 2001, s.296-300.